

Вплив психологічних факторів на якість формування іноземної комунікативної компетенції у студентів вищих навчальних закладів

Стаття присвячена психологічним проблемам, які виникають у процесі навчання іноземних мов. Особлива увага зосереджена на аналізі психологічних факторів, що впливають на формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів ВНЗ.

Ключові слова: психологічна проблема, психологічний фактор, мислення, сприймання, пам'ять, увага, мотивація, позитивний психологічний клімат, іншомовна комунікативна компетенція.

Статья посвящена психологическим проблемам, которые возникают в процессе обучения иностранных языков. Особое внимание сосредоточено на анализе психологических факторов, влияющих на формирование иноязычной коммуникативной компетенции студентов ВУЗов.

Ключевые слова: психологическая проблема, психологический фактор, мышление, восприятие, память, внимание, мотивация, положительный психологический климат, иноязычная коммуникативная компетенция.

Створення єдиного освітнього простору в рамках Болонського процесу істотно підвищує вимоги до якості, стандартизації і доступності освіти. З огляду на це зрозумілим є прагнення України інтегруватися у європейський освітнянський простір, "... декларувати європейські орієнтири розвитку освіти" [8, с. 7]. Яскравим вираженням цієї тенденції є введення відповідних положень до нормативних документів, а також розвиток інституційних механізмів, що забезпечують якість освіти ВНЗ. Завдання, визначені державною національною програмою "Освіта" ("Україна ХХІ століття") та національною доктриною розвитку освіти, орієнтують на запровадження таких методів навчання, які розвивають „уміння самостійно вчитися, критично мислити..., здатність до пізнання і самореалізації особистості у різних видах творчої діяльності" [13, с. 6].

Входження України до європейського освітнього простору передбачає відображення загальних цілей європеїзації у змісті національних систем освіти, зокрема з методики викладання конкретних навчальних дисциплін [16, с. 79].

Метою навчання іноземних мов є оволодіння студентами іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення у цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості (формування комунікативної компетенції). Тому методика викладання іноземних мов відіграє провідну роль у досягненні цієї мети. Проте слід пам'ятати, що ця дисципліна як самостійна педагогічна наука пов'язана в той же час із значною кількістю інших наук і використовує виявлені ними факти і встановлені закономірності. Лінгвістика, психолінгвістика та педагогіка знаходяться у тіснішому зв'язку з методикою, ніж інші науки, які вивчають мовлення чи процес передачі інформації. Серед таких наук, які інколи називають базовими для методики науками, особливе місце належить психології, що вивчає закономірності психічної діяльності людини.

Вагомий внесок у розробку питань, пов'язаних з проблемами загальної, вікової, педагогічної, інженерної, експериментальної психології, психології мовлення, спілкування, праці, що впливають на процес оволодіння іншими мовами, зробили І. П. Павлов, П. К. Анохін, Л. С. Виготський, Р. Аткинсон, Б. Г. Ананьев, Л. Ю. Куліш, Л. О. Венгер, Н. Ф. Добринін, І. О. Зимняя, Г. В. Рогова, С. Ю. Ніколаєва, Л. П. Смелякова, О. О. Леонтьєв, Н. П. Бехтерева, В. Я. Ляудіс тощо.

Завданням нашого дослідження є аналіз основних психологічних факторів, які необхідно враховувати в процесі навчання іноземних мов з метою формування у студентів високого рівня іншомовної комунікативної компетенції.

Знання закономірностей функціонування мислення, пам'яті, сприймання, уваги, мотивації та їх індивідуальних проявів допомагає викладачам обирати раціональні методи і прийоми навчання іноземної мови, забезпечує керування розумовою діяльністю студентів.

Розглянемо детальніше вплив основних психологічних процесів на якість оволодіння іншомовним мовленням.

Аналіз психологічних процесів, як правило, починають з мислення. На сучасному етапі розвитку методики багато фахівців (С. Ю. Ніколаєва, Л. П. Смелякова, О. О. Леонтьєв) дійшли висновку щодо необхідності свідомого оволодіння іншомовними навичками і вміннями з опорою на такі процеси мислення, як аналіз і синтез. Дані психології свідчать про те, що навички і вміння, які складаються завдяки усвідомленню виконання дій, формуються швидше і є більш гнучкими і сталими.

Мислення характеризується такими індивідуальними особливостями, як швидкість, самостійність, глибина розуміння навчаль-

ного матеріалу [11, с. 30]. Мислення різних студентів-однолітків відрізняється співвідношенням наочно-образних і словесно-логічних компонентів, а також рівнем його продуктивності. Так, у процесі навчання іноземної мови особливості мислення студентів впливають на швидкість формування вербальних зв'язків і функціонально-мовних узагальнень. Результати експериментів М. І. Зорандія, О.Й. Негневицької, дослідників США, Канади та інших країн свідчать про підвищення рівня розвитку вербального інтелекту сучасної молоді. Головними чинниками цього феномена вважають зростання освітнього й матеріального рівня сучасного суспільства: розвиток засобів масової інформації, появу ефективних навчальних технологій, пов'язаних з творчим переосмисленням наукових ідей Л. С. Виготського стосовно стратегій формування психічних процесів особистості, О. М. Леонтьєва (теорія діяльності), П. Я. Гальперіна (теорія поетапного формування розумових дій) [5], В. В. Давидова (концепція навчальної діяльності), В. П. Зінченка (предметна діяльність та онтогенез пізнання), У. Ріверс (психологія навчання іноземної мови) тощо.

Залежно від характеру навчальної мети і рівня розвитку продуктивного мислення студента викладач повинен спрямовувати його мислення у напрямі від конкретного до абстрактного та, навпаки, від абстрактного до конкретного. Таким чином, наявність індивідуальних відмінностей мислення вимагає різних прийомів і методів навчання [12, с. 65].

Мислення функціонує в єдності з мовленням, саме в ньому воно й проявляється [4]. Мовлення – це застосування мови у процесі спілкування. Мова як система – виключно суспільне явище, вона постійна, стала, має нормативний характер. Мовлення – індивідуальне, динамічне, ситуативно зумовлене. Мова живе у мовленні, іншими словами, в комунікативному акті. Без нього вона не може здійснювати свою комунікативну функцію. Проте і мовлення, а відтак і мовленнева комунікативна діяльність неможливі без мови, її словникового складу, фонетичних законів, правил граматики. Ці три аспекти мовних явищ виділив і показав їх співвідношення Л.В. Щерба [18]. Відповідно у навчанні іноземної мови сформувались три напрями:

- 1) оволодіння мовою, тобто системою мови, яка використовується як засіб спілкування;
- 2) опанування мовленнєвою діяльністю, тобто процесом спілкування, комунікації;
- 3) навчання продукту мовлення, тобто тексту, твору мовлення, думкам, що формуються за допомогою мовних засобів.

Мовленнєва діяльність розглядається як один з багатьох видів людської діяльності і визначається як „активний, цілеспрямований, опосередкований мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес прийому і видачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою” [7, с. 133]. Розрізняють чотири основних види мовленнєвої діяльності: говоріння, аудіювання, читання та письмо. У процесі говоріння та письма людина висловлює свої думки, а під час аудіювання та читання одержує мовленнєву інформацію, тобто сприймає і розуміє думки інших людей. У процесі виконання мовленнєвих дій формуються навички мовлення, у процесі виконання того чи іншого виду мовленнєвої діяльності – мовленнєві уміння.

Індивідуальна розумова діяльність особистості створює належне підґрунтя для сприйняття і засвоєння соціокультурної інформації, якою повинен бути насичений психічний зміст навчання іноземної мови, якщо останнє дійсно спрямовано на оволодіння студентами міжкультурним іншомовним спілкуванням. На думку психологів та фізіологів, зустрічаючись з новизною, мозок людини активізує дію величезної кількості нервових ланок, внаслідок чого включаються зв'язки між різними ділянками мозку, збільшується обсяг пізнавально корисної інформації, що надходить через очі, вуха, інші сенсорні входи, і засвоюється студентом [2]. Отже, новизна предметного змісту соціокультурної інформації є вагомим чинником інтенсифікації навчального процесу і підсилення розумового розвитку особистості, що стимулює пізнавально-комунікативне учіння, активізуючи тим самим операції аналізу, синтезу, рефлексії.

Активізація мислення посилює роботу пам'яті, яка відіграє важливу роль в оволодінні іноземною мовою [12, с. 69-70]. У психології розрізняють короткочасну і довгочасну пам'ять [11, с. 30]. Для реалізації мовленнєвої діяльності обидва види пам'яті мають велике значення. Участь у комунікативній діяльності можлива лише тоді, коли у свідомості (в довгочасній пам'яті) людини міцно зберігаються мовні засоби. Під час мовлення необхідні мовні засоби подаються до короткочасної пам'яті. Матеріал, що підлягає запам'ятовуванню, спочатку надходить до короткочасної пам'яті, а потім за допомогою вправ має бути переведений до довгочасної пам'яті [10].

Зазвичай розглядають три процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження і забування. Запам'ятовування, у свою чергу, буває довільним (ставиться мета запам'ятати що-небудь) і мимовільним (така мета відсутня).

У навчанні іноземної мови особливого значення набуває саме мимовільне запам'ятовування, оскільки механічне запам'ятовування слів, граматичних форм тощо неспроможне забезпечити

участь у спілкуванні. Мовний матеріал необхідно не лише запам'ятовувати, але й вміти використовувати у процесі спілкування. Для методики навчання іноземних мов важливі такі положення: свідоме виконання дій та операцій з мовним матеріалом не тільки сприяє формуванню навичок, але й забезпечує краще запам'ятовування цього матеріалу; вправління стимулює інтерес у студентів, який досягається шляхом виконання вправ комунікативного характеру, використання різноманітних методів навчання; мовний матеріал повинен засвоюватися у процесі виконання низки вправ, що забезпечує опору на сукупність різних відчуттів [11, с. 30-31].

Процес збереження мовного матеріалу в пам'яті безпосередньо пов'язаний з попередженням забування. Стосовно навчання іноземних мов ця проблема, на жаль, досліджена недостатньо, хоча відомо, що кількість повторень слів (від 15 до 20) для їх збереження в пам'яті з наступним використанням у рецептивному мовленні після тримісячного періоду залежить від характеру слова і повинна розподілятися таким чином: сім повторень упродовж першого тижня; три повторення на другому тижні; три-чотири – на четвертому тижні, а решта – з будь-яким інтервалом у часі [11, с. 31].

Існують різні класифікації типів пам'яті. Одні студенти краще запам'ятовують предмети, картини (йдеться про образну пам'ять), інші – слова (це вербальна пам'ять). Найпоширенішою вважається класифікація типів пам'яті за каналом надходження інформації: зоровим, слуховим, дотиковим, руховим і комбінованим [11, с. 31]. Більшість людей мають усі типи пам'яті, але рівень розвитку кожного з них неоднаковий. Тому спостерігається різний вплив типів пам'яті на певні види мовленнєвої діяльності. Наприклад, найбільш сприятливим для оволодіння усним мовленням виявляється комбінований тип пам'яті з домінуючим слуховим компонентом. Якщо у студента більш розвинений зоровий або руховий тип пам'яті, то йому досить важко опанувати усне мовлення. У студентів, як правило, переважає зоровий тип пам'яті, слуховий тип пам'яті зустрічається значно рідше. Для розвитку того чи іншого типу пам'яті необхідно зацікавити студентів у вивченні іноземної мови, виховати їх позитивне ставлення до вивчення матеріалу, а також виконувати спеціальні письмові та усні вправи.

Серед психічних явищ особливе місце посідає сприймання, яке відображає предмет у цілому, в сукупності його ознак. Розрізняють зорові, слухові, дотикові та кінетичні види сприймання [1]. У процесі навчання іноземної мови особливого значення набувають слухові та кінетичні види сприймання. Це пояснюється тим, що звукове мовлення є основним, а формування звукомоторних образів пов'язане

зі слуховим і кінетичним сприйманням [9]. При навчанні писемного мовлення провідного значення набувають зорові типи сприймання і сприймання, пов'язані з моторикою руки.

Точність, швидкість, повнота – це індивідуальні особливості сприймання. Якщо увагу студента привертають самі факти, вони можуть характеризуватися цілісністю й емоційністю (йдеється про синтетичний тип сприймання) ; коли ж увага спрямовується на значення і пояснення фактів, індивідуальні особливості сприймання проявляють переважачу аналітичність (це аналітичний тип). Іноді спостереження та опис фактів поєднуються з їх поясненням. Такий тип сприймання Л. О. Венгер називає аналітико-синтетичним [3].

Загальновідомим є педагогічний постулат про те, що чим більше видів сприймання задіяно у навчанні, тим вища його ефективність. Однак на занятті рідко використовують відчуття запаху, смаку, температури для більш цілісного сприймання предметів. Залучення у процес навчання такого багатостороннього сприймання пробуджує фантазію і значно посилює мотивацію говоріння як рідною, так і іноземною мовою [12, с. 72].

Успішність оволодіння іншомовною мовленнєвою компетенцією дійсно зумовлена мотиваційним фактором, оскільки спочатку має відбутися засвоєння мотиваційної сторони діяльності, а вже потім операційно-технічної [15, с. 22]. Психологи називають мотивацію “запускним механізмом” [7] будь-якої людської діяльності, в тому числі й оволодіння мовою. Розглядаючи мотивацію як важливу пружину процесу оволодіння іншомовним спілкуванням, слід пам'ятати, що мотивація відноситься до суб'єктивних якостей особистості, вона визначається її особистими спонуканнями, пристрастями і потребами. Викладач може вплинути на неї лише опосередковано, створюючи передумови, на основі яких у студентів виникає особиста зацікавленість у роботі. Викладач має бути обізнаним з мотивами діяльності студентів, знати весь арсенал мотиваційних засобів, типи і підтипи мотивації та їх резерви.

Розрізняють зовнішню і внутрішню мотивацію.

Зовнішня мотивація знаходиться під впливом суспільства і має два підвиди: широку соціальну і вузькоособисту. Прикладом зовнішньої соціальної мотивації може бути бажання брати участь у міжнародних форумах молоді, а зовнішньої вузькоособистої – набуття престижної професії, для чого необхідне володіння іноземними мовами.

Внутрішня мотивація зумовлена характером самої діяльності і її основним підвидом вважається мотивація успішності. Прикладом внутрішньої мотивації може бути одержання задоволення від читання

текстів іноземною мовою або листування з ровесниками з інших країн [11, с. 33]. Внутрішня мотивація поділяється також на комунікативну, лінгвопізнавальну та інструментальну. Комунікативна мотивація – це бажання спілкуватися іноземною мовою в усній та письмовій формах; лінгвопізнавальна – позитивне ставлення до самої мовної матерії, до оволодіння мовним матеріалом; інструментальна – позитивне сприймання певних форм роботи [14].

Важливу роль у навчанні іноземних мов відіграє увага, яка характеризується такими якостями, як обсяг, розподіл, концентрація, переключення [12, с. 72]. Увага – це не самостійний психічний процес і його не можна віднести до характерних особливостей особистості. Вона не має свого окремого і специфічного продукту, її результатом є покращення будь-якої діяльності, в якій вона присутня [6]. Розрізняють три види уваги залежно від активності людини щодо її організації: мимовільну, довільну і післядовільну [11, с. 32]. Довільна увага формується на основі мимовільної. В той же час довільна увага переходить у мимовільну, не потребуючи додаткових зусиль. Мимовільна увага звичайно зумовлюється безпосереднім інтересом, що має особливо враховуватись при навчанні іноземної мови. Довільна увага потрібна там, де такої безпосередньої зацікавленості немає.

У процесі навчання іноземної мови повинні реалізовуватись усі види уваги. Психологи вказують на значні потенціальні можливості уваги студентів, що до певної міри може стимулювати швидкість формування іншомовних навичок і вмій та їх якість. Для оволодіння іноземною мовою велике значення має рівень розвитку аудитивної (слухової) та візуальної (зорової) уваги, що залежить від розвитку відповідного рецептора. Низький рівень розвитку слухової уваги негативно впливає на якість сприймання мовлення на слух, а візуальної уваги – на сприймання писемного мовлення. Як правило, у студентів набагато краще актуалізується зорова увага, ніж слухова.

Організуючи навчальний процес з іноземної мови, викладач має враховувати особливості уваги своїх студентів, оскільки від цього залежить складність та різноманітність завдань, темп і тривалість роботи, а також вибір оптимального способу подачі інформації.

Сучасні дослідження в галузі психології свідчать про те, що у навчальному процесі слід брати до уваги не лише основні психологічні якості студентів, але й наявність позитивного психологічного клімату на занятті. Йдеться, насамперед, про ряд факторів, найвагомішими серед яких є хороший емоційний настрій студентів та викладача, атмосфера спокійної врівноваженості, взаємної довіри, розкованості, доброзичливості, відчуття рівноправності і співробітництва та психологічний комфорт [11, с. 241].

До невимушеної розмови спонукають умови, коли студент відчуває себе рівноправним партнером, коли йому дозволено переводити розмову на ту чи іншу тему, що його цікавить. Цьому сприяють дружні стосунки між студентами і викладачем, який підбадьорює їх похвалою і рідко вдається до незадовільних оцінок, докорів, критики. Супутником такої атмосфери є також усмішка, добрий гумор, висока педагогічна культура викладача. Він постійно повинен вірити в те, що кожен студент здатний досягти успіху і передавати цю впевненість своїм вихованцям.

Позитивний психологічний клімат на занятті починається з самонавіювання викладача. Йдучи на роботу, він має переконати себе в тому, що студенти, до яких він іде, – найкращі, найстаранніші. І він іде до них з радістю. Викладач повинен любити всіх студентів: здібних і нездібних, слухняних і неслухняних, веселих і нудних, кмітливих і тугодумів, старанних і лінивих. Їх потрібно розуміти, вселити їм віру в свої сили, оптимізм. Чимале значення тут має авторитет викладача. Доведено, що інформація, підкріплена авторитетом, приймається значно краще, ніж в умовах неповаги студентів до викладача.

Створена таким чином атмосфера релаксації і довіри знімає так звані антисугестивні бар'єри, забезпечує безпосередній контакт з неусвідомленою психічною діяльністю. Це, у свою чергу, дає можливість ширше використовувати резервні можливості мозку. Г. Лозанов вважає, що активність особистості виражається не мускульними зусиллями, а виключно ставленням до навчального процесу. І якщо сприятливі умови створено, то до вивчення іноземної мови студентів спонукатиме не потреба знати мову, а саме задоволення від процесу навчання.

Студенти не повинні відчувати страху за правильність сказаного. Прискіпливе виправлення кожної допущеної студентом помилки безпосередньо під час мовлення заважає створенню такої атмосфери, породжує скованість, настороженість, відвертає увагу студента від предмета, про який йдеться.

Як відомо, емоції відіграють важливу роль у діяльності людини. “Без надійної емоційної основи неможливе не тільки успішне, а й взагалі нормальне навчання. Відсутність єдності емоційного виховання й пізнання світу – одне з найживучіших і найнебезпечніших джерел байдужого ставлення до знань і, зрештою, небажання вчитись” [17, с. 502].

Говорячи про емоційну настроєність заняття і спрямовані на це зусилля викладача, ми маємо на увазі не звичайне збудження почуттів без мети і завдання. Йдеться про почуття, що стосуються процесу пізнання і стимулюються ним. Крім того, емоційний стан заняття повинен бути стійким, не залежним від випадкових обставин.

Як показують педагогічні спостереження, емоційний рівень заняття можна піднести за допомогою зовнішніх засобів – через відповідне оформлення діяльності (ігри, пісні, темп заняття тощо), за допомогою художньої образності, в тому числі й текстового матеріалу, спираючись на новизну та інформативність предмета тощо. Вважають, що ці засоби можуть викликати в психіці студента певну реакцію переживання.

Крім цих основних, є також ряд інших засобів впливу на емоційний стан аудиторії, зокрема заохочення, участь у змаганнях, спостереження за позитивним прикладом тощо. Проте чи не найголовнішим джерелом позитивних емоцій є сама праця, відчуття успіху в праці, усвідомлення прогресу в оволодінні предметом. Багато тут залежить також від настрою викладача, з яким він приходить на заняття, його поведінки на занятті, вміння спілкуватися, почуття гумору, віри в успіх тощо.

Важливим компонентом психологічного аспекту заняття є сприятливий для навчальної діяльності клімат, загальна атмосфера стосунків викладача і студентів, а також стосунків у студентському колективі. Такий клімат, як ми вже зауважували, позначається взаємною довірою, почуттям рівноправного партнерства, гордістю за спільно виконану роботу, загальним оптимізмом. Це – клімат співробітництва, який містить широкі можливості для особистісного самовираження кожного студента і складає психологічний фундамент нової педагогіки. Звідси випливає і почуття соціальної справедливості: викладач повинен суворо дотримуватись правила ставитись однаково до всіх студентів як стосовно їх прав, так і обов'язків. Надмірна увага до успіхів окремих студентів, зокрема сильних, і недовіра до можливостей слабших студентів, небажання “турбувати їх” – все це веде до загострення почуття несправедливості.

Клімат співробітництва на занятті з іноземної мови передбачає також стан релаксації, що, однак, не слід розуміти лише як психологічний комфорт, а швидше як атмосферу психологічної свободи студентів, як право на власний вибір, на власне рішення [11, с. 241].

Атмосфера доброзичливості, взаємодопомоги стимулює у студентів зустрічну активність – бажання мислити, працювати, домагатись успіху. Відсутність позитивного емоційного настрою, сухість стосунків, нечіткість мети – все це формує у студентів інертність, байдужість, лінь. Відчуття мети завжди діє на емоції і стимулюється ними, що викликає потяг до діяльності. Як свідчать дослідження, атмосфера добрих стосунків, повага і взаємна підтримка підсилюють почуття власної гідності, стимулюють

розвиток інтелектуальних здібностей, самостійності і впевненості у власних силах. Навпаки, відсутність доброзичливих стосунків у групі зумовлює появу в поведінці студента почуття невпевненості і очікування невдач. Мажорний тон заняття, м'який гумор розвивають здатність до естетичного сприймання праці. Вони формують уміння, за висловом Л. М. Толстого, “жити чужими почуттями”, ставити себе на місце іншого, вміння співпереживати, а водночас і здатність контролювати свої емоції, керувати ними. Йдеться про розвиваючу функцію психологічного аспекту, яка позначається на глибинних шарах психіки студента. Як відомо, В. О. Сухомлинський завжди виходив з єдності раціонального і емоційного, думки і почуття, фізичного і духовного начал в діяльності особистості.

Психологічний аспект також виконує виховну функцію. Атмосфера співробітництва на занятті, де реалізується принцип справедливості та взаємоповаги, де панує оптимізм і високо цінується почуття колективної честі й індивідуальної гідності, забезпечує формування позитивного ставлення студента до навчального закладу, до предмета, високої активності у виконанні аудиторних завдань, а також довірливого ставлення до людей, що його оточують. У студентів з'являється потяг до добрих вчинків. Такі сприятливі психологічні умови породжують впевненість в істинності ідейно-моральних норм і правил, є “каталізатором” процесу позитивного формування особистості. Емоції завжди є відправною точкою процесу виховання, бо з чуттєвого ставлення починається оцінка предмета. Вважають, що реалізація виховної функції завжди повинна йти через збудження емоційного ставлення до предмета.

Важливим наслідком позитивних психологічних умов на занятті є формування гуманних стосунків у колективі. На фоні домінування спільної мети перемагають соціальні мотиви. Навіть “предметне лідерство” в таких умовах втрачає свій індивідуалістичний відтінок і перестає бути джерелом егоїзму і чванливості. Атмосфера добрих стосунків сприяє формуванню почуття загальної відповідальності за стан справ у вивченні предмета.

У повсякденній практиці викладач зустрічається з безліччю дрібних порушень студентів на занятті. Іноді вони дійсно виходять за межі норм, але здебільшого їх треба сприймати як такі, що просто не відповідають нашим уподобанням, звичному стереотипу поведінки. Аналізувати скоєне студентом потрібно в атмосфері доброзичливості, не допускаючи будь-якого елемента страху. В багатьох випадках такі прояви поведінки доцільно трактувати як помилкові і небажані. Страх не може бути помічником у вихованні. Лише в атмосфері доброзичливості і свободи формується повноцінна особистість.

Отже, підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що у навчанні іноземної мови слід враховувати фізіологічні, психічні та індивідуально-психологічні характеристики особистості. Крім того, заняття необхідно забезпечити позитивним психологічним кліматом, який сприяє успішному формуванню іншомовної комунікативної компетенції.

Перспективами подальшого дослідження, на наш погляд, може стати аналіз психологічної культури викладача іноземної мови.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев. – Л.: ЛГУ, 1968. – 338 с.
2. Бехтерева Н. П. Ответственность учёного / Н. П. Бехтерева // Наука и жизнь. – М., 1972. – С. 88-89.
3. Венгер Л. А. Восприятие и обучение / Л. А. Венгер. – М: Просвещение, 1969. – 365 с.
4. Выготский Л. С. Избранные психологические исследования / Л. С. Выготский. – М.: АПН РСФСР, 1956. – 519 с.
5. Гальперин П. Я. Психология мышления и учение о поэтапном формировании умственных действий / П. Я. Гальперин // Исследования мышления в советской психологии. – М.: Наука, 1966. – 476 с.
6. Добрынин Н. Ф. Внимание и память / Н. Ф. Добрынин. – М.: Знание, 1958. – 32 с.
7. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку / И. А. Зимняя. – М.: Рус. язык, 1989. – С. 133.
8. Король Л. Проблеми і динаміка розбудови європейського простору вищої освіти / Л. Король // Євробюлетень. – 2003. – №4. – С. 4-7.
9. Кулиш Л. Ю. Психолінгвістическі аспекти восприяття усної іноязычної речі / Л. Ю. Кулиш. – К.: Вища школа, 1982. – 208 с.
10. Ляудис В. Я. Память в процессе развития / В. Я. Ляудис. – М.: Изд-во МГУ, 1976. – 255 с.
11. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
12. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе: Учебное пособие для студентов педагогических колледжей; Под. ред. В. М. Филатова / Серия “Среднее профессиональное образование”. – Ростов н/Д: “Феникс”, 2004. – 416 с.
13. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – №33 – С. 4-6.

14. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В.Рогова, Ф. М.Рабинович, Т. Е.Сахарова. – М.: Просвещение, 1991. – 288 с.
15. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник / С. В.Роман. – К.: Ленвіт, 2005 – 208 с.
16. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В. В.Сафонова. – Воронеж: Истоки, 1996. – 237 с.
17. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. / В. О.Сухомлинський. – К., 1977. – Т. 3. – С. 502.
18. Щерба Л.В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л.В.Щерба// Языковая система и речевая деятельность. – Л.: Высшая школа, 1974. – С. 25-26.

The article is devoted to the psychological problems of teaching foreign languages. Special attention is paid to the analysis of the psychological factors which have an influence upon the formation of students' foreign communicative competence at higher educational establishments.

Keywords: psychological problem, psychological factor, thinking, perception, memory, attention, motivation, positive psychological climate, foreign communicative competence.

Отримано: 13.08.2010

УДК 378.147.011.3:159.9

С.О.Ренке

Структура образу професійного психолога у свідомості студентів психологічних спеціальностей

Стаття розглядає поняття структури образу психолога-професіонала та її складові, а також етапи та мотиви формування даного уявлення у студентів з урахуванням особистісних характеристик.

Ключові слова: аналіз, образ професіонала, особистість, професійна мотивація, професійна спрямованість, внутрішня позиція особистості, професійна ідентичність.